

Értékes gyógynövények

Автор(и): доц. Ганка Баева

Дата: 31.07.2023 Брой: 7/2023

Zöldike (*Vinca major*, fam. Apocynaceae)

A zöldike értékes gyógynövény, amelyet széles körben használnak az orvostudományban. Föld feletti részéért termesztik, amely kb. 30% keserű anyagot és alkaloidát tartalmaz – vinkamint, vinkamidint, vincint, vincezint, reszerpint stb. A vinkamin a legfontosabb alkaloid. Az alkaloidok, különösen a vinkamin, csökkentik a vérnyomást. Ezekből nyerik a Vinkapan és Reserpine készítményeket.

A zöldikének vérzéscsillapító hatása van orrvérzés esetén, valamint összehúzó és gyulladáscsökkentő hatása. Készítményeit magas vérnyomás kezelésére, valamint bőrküütések és viszketés esetén alkalmazzák.

A zöldike Dél-Európából és a Kaukázusból származik. Bulgáriában a növény szinte az egész országban megtalálható, árnyékos és nedves helyeken. Nagyobb természetes állományok fordulnak elő Blagoevgrad, Gabrovo, Veliko Tarnovo, Lovech, Sevlievo, Pleven, Ruse és Razgrad környékén. Parkokban dísznövényként termesztik. A természetes állományokból nyert nyersanyag nem elegendő az orvostudomány egyre növekvő igényeinek kielégítéséhez, ami a zöldike nagyobb területeken történő termesztését teszi szükségessé.

Az első évben a szárított föld feletti tömeg hozama kb. 150 kg/da, a következő években pedig akár 300 kg/da is elérhet. Általában 5 kg friss növényből 1 kg száraz anyag nyerhető.

Botanikai jellemzők

A gyökérzet gyengén fejlett, orsó alakú gyökérrel és számos mellégyökérrel, amelyek sekélyen helyezkednek el a művelési rétegben.

A szárok generatívak, egyenesek, kb. 30 cm magasak, és vegetatívak – kúszók, elágazók, akár 60 cm hosszúak. A vegetatív szárok csomóinál mellégyökerek képződnek, amelyeken keresztül a növények vegetatívan szaporodnak.

A levelek röviddel a szárhoz kapcsolódnak. Ellenállóan helyezkednek el és örökzöldek. A levéllemezek hosszúkas-elliptikus alakúak, kopaszak, bőrszerűek, fényes felülettel és ép széllel.

A virágok kékek, hosszú kocsányon, egyesével helyezkednek el a levélhónaljakban. 5 cimpájú csészéből, háromszögletű cimpájú pártafedőből és 5 porzóból állnak. A virágzás május–júniusban történik, néha ősszel is.

A termések ritkán képződnek és kb. tíz magot tartalmaznak. Egy pár tüszőt képviselnek, amely két külsőleg kialakult különálló részből áll, mindegyikük számos sima maggal.

Rendszertan és fajták

A kis zöldike (*Vinca minor* L.) egy évelő, örökzöld, kúszó gyógyító növény a meténgfélék (*Apocynaceae*) családjából. Bulgáriában csak egy fajta, az Izgrev van bejegyezve termesztésre.

Biológiai igények

A zöldike télálló. Hegynövényként akár mínusz 30°C-ot is kibír. Legjobban fákkal árnyékolt, magas páratartalmú helyeken nő és fejlődik. A zöldike nem igényes a talajjal kapcsolatban, de előnyben részesíti a jó szerkezetű, szerves anyagban gazdag, kedvező vízháztartású erdei talajokat. Az elárasztott vagy vizet visszatartó talajok alkalmatlanok számára. Bulgária alföldi régióinak éghajlata és talajai nem különösebben kedvezőek, és nem felelnek meg ennek a növénynek az igényeinek.

Agrártechnikai eljárások

A zöldikét sok éven át ugyanazon a helyen termesztik. Ezért a számára kijelölt területet nagyon jól ki kell választani. Egyenletesnek és öntözésre alkalmasnak kell lennie. Hogy a talaj megüledhessen, nyár elején szántják 25–28 cm mélyre, 40 cm-ig mélyszántással. Előzőleg 2–3 t/da istállótrágyát és 30–40 kg/da szuperfoszfátot kell kijuttatni. Az első őszi esőzések után októberben, a gyomfertőzöttség mértékétől függően, a földeket kultiválják vagy sekélyen újrászántják.

A zöldikét főleg dugványozással és kúszó szárok gyökeresedésével szaporítják. 1 dekár ültetéséhez 100–150 kg/da gyökeresedett anyagra van szükség. Ebből a célból ősszel vagy kora tavasszal a kúszó szárat óvatosan elválasztják a tőtől, és egy enyhén humuszban gazdag talajba fektetik, félig vízszintes helyzetben, hosszuk egyharmadáig eltemetve, szinte egymás mellett elrendezve. Gyökeresedés után ültetési anyagként használják fel őket.

A növények termesztésére előre elkészített területet 60 cm távolságra barázdázzák. A gyökeresedett dugványokat a sorokban egymástól 30 cm távolságra, 8–10 cm mélyre ültetik.

Az ültetést október második felében vagy február végén – március elején végzik. Az őszi ültetéssel jobb eredmények érhetők el. Egy dekárhoz 5000 gyökeresedett dugványra van szükség.

Ültetés után a növények gyorsan fejlődnek, és már az első évben bőven virágoznak, és több kúszó, gazdagon leveles szárat képeznek.

A vegetációs időszakban a talajt laza és gyommentes állapotban tartják. Ebből a célból 2–3 kapálást végeznek kultivátorral a sorok között és kézi kapálással a sorban. A kultiválás tavasszal kezdődik, és 15–20 napos időközönként történik.

Az egy- és többéves gyomos gyomok és a tarackbúza ellen herbicideket lehet alkalmazni, ha erre a növényre engedélyezett termékek vannak.

Az első betakarítás után a növényeket 10–15 kg/da ammónium-nitráttal trágyázzák, öntözik és kapálják. Ez lehetővé teszi számukra, hogy újra fejlődjenek, és a nyár végéig második termés is nyerhető.

Nyári aszály esetén 3–4 alkalommal végeznek öntözést 30–35 m³/da vízzel, lehetőleg permetező öntözéssel.

A trágyázástól és öntözéstől függően a vegetációs időszak alatt két vágás is végezhető (június és szeptember).

Ősszel, a második betakarítás után, foszfortrágyákat alkalmaznak, és a sorközekeket kultiválják.

A gondozás a második és a következő években megegyezik az első évével.

A zöldike föld feletti részét teljes virágzás idején (májustól júniusig) takarítják be. A növény teljes leveles részét a gyökértől levágják. Az első vágást júniusban, a másodikat szeptemberben takarítják be.

A vágott nyersanyagot jól szellőző helyiségekben, árnyékban, vagy szárítóknak, 40–50°C-os hőmérsékleten szárítják.

A szárított gyógynövényt külön tárolják, mivel mérgező.

Citromfű (*Melissa officinalis*, fam. *Lamiaceae*)

A citromfű évelő növény. A gyökér erősen elágazó, görbe és sötét, sok sárgásbarna ággal. Ebből erednek számos vízszintes, gyökértörzsszerű szár, amelyekből a valódi szárok fejlődnek, 30–100 cm magasak, négyszögletesek és erősen elágazók. A levelek felül sötétzöldek és kopaszak, alul világoszöldek és szőrösek, szembenállók, vékonyak, tojásdadok, hegyesek a csúcsukon, durván fűrészesek; az alsó levelek nagyobbak, hosszabb levéllyelexel, a felsők kisebbek, rövidebb és szőrös levéllyelexel. A virágoknak először sárga, majd fehér vagy vöröses pártafedőjük van, a szár felső részén, a levélhónaljokban helyezkednek el; a csésze harang alakú, felfelé ívelt, 13 erezzel; a felső ajak majdnem lapos, háromfogú, az alsó – kétkaréjú; a pártafedő cső kissé hosszabb a csészénél, és szintén felfelé ívelt; a pártafedő felső ajka bevágott, az alsó – háromkaréjú, szélesebb középső karéjjal; a porzók szétállók. Az egész növény erős és kellemes citromillatot áraszt. Nyáron virágzik.

A citromfű széles körben elterjedt 1200 m tengerszint feletti magasságig. Gazdasági jelentőségű növényként a citromfűt Közép- és Dél-Európában, az USA-ban és Ázsiában termesztik.

A citrom